

צוק מצדה / נתן אלתרמן

1

בשבוע זה נערך על צוק מצדה טקס שבו הובאו לקבר ישראל שלדי גבוריו של סיפור המצור והכליון שאחרי חורבן הבית.

סיפור מצדה שאין עז ונורא ממנו בתולדות עמים.

לגבי טקס זה של הטמנת השלדים היתה, כידוע, מחלוקת מסוימת, אך דומה כי חוש נכון הינחה את העוסקים- בדבר לכלכל מעשיהם במקום הנכון ובצורה הנכונה.

ושעה שמצאת כתוב בעתון כי הדברים נערכו "בטקס צבאי מלא" לא היתה כל חציצה בין פסוק זה של ימינו ובין הסיפור הקדמון ושום גוון מלאכותי לא נתערב בו.

שכן ידעת כי פקודת-האש של מטח-הכבוד ניתנה בלשון שבה דיברו גיבורי הסיפור העתיק, והחיילים אשר ירו את המטח היו בני אותו עם שנצוריו ניספו כאן, ואף כי עברו קצת מאות שנים – למעשה, כאלף ותשע מאות שנה – בין סיפור המעשה ובין חתימתו שבהווה, מתאחים הדברים כמו מאליהם וטקס-החתימה כאילו רק הועתק מפרק מוקדם אל פרק מאוחר יותר, במהלכה של מלחמה אחת הנמשכת עדיין.

אמנם כן, בינתיים נתחוללו כמה תמורות של אגב.

קיסרות רומי נפלה ושקעה בינתיים, וממוצביו של הלגיון העשירי, אשר צר על מצדה, לא נשאר אלא קווי-תווי חוורים הנראים עדיין לעין המסייר, או המסתכל בצילומים שנעשו מראש הצוק או מן האוויר.

ולאחר קיסרות רומי שקעו ועברו מן העולם גם ממלכות אנטיוכיה ואלכסנדריה ופרס ואחריהם מסעי-הצלב, וחלפו מלוכות העת החדשה, וצוק מצדה, שעמד דומם בתוך כל התמורות הללו, התחיל רואה את ראשוני הביל"ויים והמושבות הראשונות, מפתח-תקווה ואילך, ואחריהן העליה השניה, וכן הלאה, והדברים ידועים.

והמלחמה נמשכה, בהפסקות-מה, כל השנים הללו, דרך מלחמת-השחרור ומלחמת-ששת-הימים וכל מה שבין זו לזו – והיא נמשכה גם ביום שבו נערך הטקס על המצדה, והלגיון העשירי אמנם נסתלק בינתיים, אלא שלעומת זאת נתעוררו קטעים אחרים של חזית, על הסואץ ובשמי סוריה.

אך סיכום-הביניים אומר כי המצב הצבאי – לעומת סיפורה של מצדה – הוא טוב משהיה אז.

והוא רב אפשרויות ורב-סיכויים.

וחוט זה של המשכיות המלחמה אינו אלא אחד מאלפי חוטים ונימים של המשך, שכן ארץ זו היא המקום האחד בעולם ובתולדות התרבות, שבו – אם ניטול רק דוגמא אחת מרבות – מצטרפים ממצאי החפירות הארכיאולוגיות לנכסיו החיים של עם, אשר התלים הנחשפים הם חלק מתולדותיו שלו ולא של אומה אחרת עתיקה, שעברה ובטלה מן העולם.

ורק בארץ זו מתגלית יום אחד, דרך משל, אבן-כותל שהכתובת שעל גבה אומרת "וראיתם וש' לבכם" והדברים נשמעים כמעט כתחזית של משקיף מדיני של ימינו, וההבדל הוא רק בכך שהמשקיף נקרא בשמו הפרטי, ישעיהו, והמקורות שעליהם הוא מסתמך שמורים עמו בסוד, וידוע רק שהוא מוסר דברים שנודעו לו מפי הגבורה.

ואף פרט זה אינו אלא אחד הסימנים לכך שארץ זו, בתורת כללות, על מישוריה והריה ואבניה ותלי עתיקות שלה, עד ערי-הפיתוח שבהווה, צרורה כמהות מפורשת ומיוחדת רק בתולדותיו של עם אחד בלבד. טול ממנה חותם תולדותיו של העם היהודי, והיא מתפוררת מיד לנפות ומחוזות חסרי יחוד והיכר.

וזאת עלינו לזכור ולהבין שעה שאנו מדברים על עתידה של ארץ זו, ככללות מדינית, ועל ישויות לאומיות הקשורות בה.

2

זאת עלינו להביא בחשבון כדי להישאר בתחומי ההגיון והסבירות, כדי שנדע כי אין אנו בני-חורין ליצור עמים בהבל-פה של החלטות מנוסחות או של עיונים מפוקפקים, אשר מידת רוחב-הדעת שבהן היא מדומה, שכן היא נשארת בתחום הספקולציה הפוליטית.

כגון זו שאנו מוצאים בדברי סגן שר-הקליטה כפי שהובאו ב"מבפנים" ואשר על פיהם מסתבר כי "העם הערבי-הפלשתיני" הוא כה ריאלי עד כי אפשר לראותו ממש כאילו הוא "תאום" לעם ישראל:

"...תוך כדי מאבק נולד והופיע, כתאום לעם היהודי בארץ-ישראל, גם עם פלשתיני ערבי. ייתכן כי עם זה כלל לא היה קיים לפני חמישים או ארבעים שנה, או אף עשרים שנה. אולי היה זה פרדוקס אירוני של הגורל וההסטוריה, שהציונות היא שגרמה ליצירתו של העם הפלשתיני".

אכן, דומה כי רק לשווא מייחס אריה אליאב את הפרדוקס הזה לגורל ולהסטוריה, שכן פרדוקס זה הוא כולו שלו. נוסיף רק כי מי שנוטה להגדיר את הישות הלאומית הפלשתינית כמוצר-לוואי של הציונות אינו חש אולי כי ישות לאומי זו, אף אם כי פרי דמיונו ודמיון הסבורים כמוהו, ראויה ליחס כבוד רב יותר משהוא מגלה כלפיה בהגדרה זו. הישות הלאומית הערבית, ככללות, מצויה במקומות צמיחתה האמתיים כמהות אמוקה הרבה יותר וטבעית הרבה יותר מזו שאריה אליאב מייחס לה.

ההווה היהודי בארץ זו, ההווה המושרש בעברה של הארץ, בעברה הקרוב והרחוק שם יחד, ההווה השלוח וצומח אל תוך **עתידה**, הווה זה אין אנו בני-חורין לצרף לו שותפים של ישויות לאומיות כראות-עינינו, אך אין אנו גם בני-חורין לעשות בו ככתוך שלנו. רק מתוך טשטוש של חושי התמצאות, אולי טשטוש בן-חלוף, אנו מתרגלים כיום לערוך לנו תחשיבי רשימות פרטיות של מה לוותר ועל מה לא לוותר, ורק מתוך הינתקות

לא-מוסברת ממרקם הווייתו שלו עצמו יכול, למשל, בן-גוריון לומר שתמורת שלום-אמת "הייתי מוותר על הכל, חוץ מירושלים ורמת הגולן" (זאת לאחר שביקר שם ונוכח שמקום זה נחוץ...). בכוונה-תחילת נטלתי מבין בעלי הדעות הנשמעות כיום את האיש הזה אשר מידת שרשיותו היהודית והארצישראלית היא דבר שאינו ניתן לערעור, כדי שנראה כמה אנו חורגים לפעמים, כולנו, מתחומי המותר לגבי **תחושת-בעלים** שיש לנו גם על ההווה ועל עיקריו.

שכן, יש בהווה זה עיקרים אשר רק כורח עליון עשוי ליתן לנו רשות לכופ עליהם את חשבוננו לבדו. יש בו בהווה הזה "קווי-יסוד" שהותו לפנינו והם נטיים אל מעבר לנו ובכל תכניות שלנו עלינו להתחשב גם בקווים אלה, כדרך שאפילו הכנסת הריבונית, אם ניטול שוב דוגמא אחרונה, חייבת להתחשב בחוקי-יסוד שלה. יש דברים ועיקרים אשר המדיניות השוטפת צריכה להיות נערכת מדי פעם **על פיהם**, ורק אשליה היא לחשוב שיש בידינו לשנותם על-פי צרכי ההווה. קווי-יסוד אלה עלינו להביא בחשבון השוטף כמו שאנו מביאים בחשבון את הטופוגרפיה של הארץ, את קווי הריה ועמקיה ומקומה תחת השמש. תחושה זו של עיקרים קיימים אינה תחושה כובלת אלא תחושה משחררת, מאחר שהיא מוסיפה לדברים תוכן קיים ואיתן שבלעדיו אין החירות אלא ריחוף תלוש בחלל ריק.

3

תחושת הבעלות המדינית על הארץ, תחושת הזכות העמוקה, היסודית לבעלות זו, אינה כרוכה בהתנשאות שרירותית של אדנות, לא לגבי נכסים שלנו ולא לגבי נכסים פרטיים של זולתנו. אותו צילום שבא לא מכבר בעתונים ושבו ראינו את ראש עיריית ירושלים ואת איש משרד-הדתות, עם תייר מסוים, ליד אבן עתיקה שהיתה מיועדת, כביכול, לתערוכה בחוץ-לארץ, יכולה להיות סמל ליחס שטחי ומוטעה זה המחלחל לפעמים אל תוך מגעינו עם הארץ הזאת ועם ההווה שאנו שרויים בו. תחושת בעלות מופרזת זו לגבי נכסים **שלנו** נעשית מופרכת שבעתיים שעה שהיא מצטרפת אל תחושת נחיתות בפני כל בעלות אחרת, שאנו שאנו חרדים להעביר תושב ערבי מושרש ממקום למקום אפילו מטעמי בטחון, תמורת כל הפיצויים וכל הסידורים לשיכון ולנחלה בשטח סמוך. אותן שאלות "פרובוקטיביות" שנשאל ראש עיריית ירושלים ברדיו הישראלי, בעניין העברת התושבים הערבים מן הדירות שבדרך אל הכותל, העברה מטעמי-בטחון יסודיים, מעידות כמה אנו מבולבלים בעניינים הגיוניים ופשוטים אלה. בעת המהפכה התעשייתית באירופה לא היה כלל בגדר ספק כי מקום שבו צריכה לעבור מסילת-ברזל, למשל, יש לפנות ממנו את האיכר היושב בו, או את בעל-האחוזה, או את בעל "גן הדובדבנים" ולפצותו כראוי. העברה זו של תושבים, כדי למנוע פגיעות בנפש, כדי למנוע שפיכות-דמים, היא דבר צודק, כן, צודק הרבה יותר ונאור והומאני הרבה יותר מאשר הפיכת בתים נטושים לקריות אמנים אשר בעניינן עוד לא שמענו אפילו קול נאור אחד של מחאה מצד מתקדמינו. הלו רואים כפשע בל-יכופר התיישבות יהודית בשטחים פנויים שמעבר ל"קו הירוק", בעוד שקרית-בידור ומועדוני-לילה אמנותיים בסמטאות נטושות של יפו היא לגביהם תופעה תרבותית מוצדקת וכפר האמנים שקם על חורבות עין-הוד הוא, כפי הניסוח שמצאתי בחוברת "אריאל", בבחינת גאולה שניתנה ל"גל אשפה".

קווי-היסוד של הקורות, של הצדק ושל ההגיון, הם הצריכים להנחות אותנו בתוך ההווה, אשר רבים מסבכיו אנו יוצרים במו ידינו.

לשם כך עלינו לזכור מדי פעם את עיקרי מהלכו של הסיפור שאנו חלק ממנו, סיפור שיש בו מקום ליסורי ראשוני המתנחלים של התחיה הציונית, לספינות-ההעפלה ולחפירות מצדה אשר במהלכן, כפי שמסופר, "התקינו חוליות-הקשר טלפון בארמון הורדוס" ועד לבונקרים של הסואץ והמוצבים שעל הירדן.

כל זה גם יחד מופקד כיום בידינו וכדי שנתמצא בתוך כל זה עלינו לדעת כי אין חשבוננו ברגע זה יכול להיות כל החשבון כולו.